

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

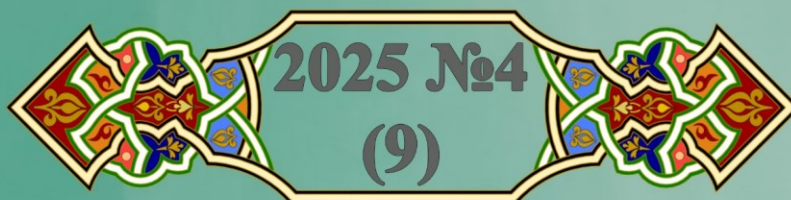
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

SAMARQAND – 2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

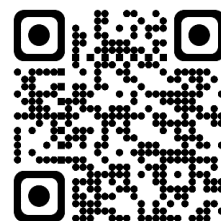
“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR”

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ

ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor (O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilorom MUMINOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Zarifa XUSANOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Ahmadjon MAVLONOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Ilyos JO‘RAYEV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Ibodullo ZUBAYDULLAYEV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Bahora YUNUSOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);

Mas’ul muharrir: **PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV** (O‘zbekiston);

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV** (O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор, ректор Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.м.н., профессор, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор, проректор по международному сотрудничеству Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор (Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент (Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);
Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);
Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор (Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор (США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);
Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор (Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОВОДА – DSc, профессор (Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилором МУМИНОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Зарифа ХУСАНОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Ахмаджон МАВЛОНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Илёс ЖУРАЕВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Иболулло ЗУБАЙДУЛЛАЕВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Бахора ЮНУСОВА – PhD, доцент (Узбекистан);
Феруза МАНУКЯН – PhD (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир БАЙНАЗАРОВ** (Узбекистан)

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ** (Узбекистан)

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abduselam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAOGU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis CHAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara ISLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilorom MUMINOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Zarifa KHUSANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Akhmadjon MAVLONOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Ilyos JURAYEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Ibodullo ZUBAYDULLAYEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Bakhora YUNUSOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: *Rakhmatulla SHOKIROV* (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNÖV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNÖV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasım ABDİYEYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusaleem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCALOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilorom MUMİNOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Zarifa HUSANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Ahmadjon MAVLONOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Ilyos JÖRAYEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Ibodullo ZUBAYDULLAYEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Bahora YUNUSOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: *Rahmatullah ŞOKİROV* (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ
TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Nergis BIRAY

Ana Dili Bilinci ve Türk Dünyasının Dil Birliği7

Elçin İBRAHİMOV

Türk Dünyasında Ortak Alfabe ve İletişim Dili14

Berdi SARIYEV

Bağımsızlıktan Sonra Türkmenistan’da Dil Çalışmaları23

Emrah YILMAZ

UNESCO Ekseninde Türk Dili Ailesinin Küresel Yolculuğu35

Nigar Oruj MAMMADOVA

Azerbaycan Toponimisinde Paleodiyalektolojik ve Neodiyalektolojik Dilsel Olgular48

Dinara ISLAMOVA, Muxlisa JALILOVA

Turkiy tillarda etnografizmlarning shakllanishi va rivoji: areal hamda lingvomadaniy tahlil53

TURKIY XALQLAR TARIXI

Zhalgas TORENIYAZOV, Gulnaz ALLAMZHAROVA

The central city in the southern Aral region: Kungrad (XVII-XIX centuries).....60

Munisa ABDUMUTALOVA

XIX asrning 2-yarmi – XX asr boshlarida O’rta Osiyo hunarmandchilik ustaxonalari va ularning shakllanish jarayoni68

Мухаммадхон БУЗРУКОВ

Рукопись произведения «Kalila va dimna-i turkiy» из библиотеки Самаркандского государственного университета как памятник литературного языка Хивинского ханства.....74

Sherzod TANGIROV

Rossiya imperiyasi ma’muriyatida tarjimonlar masalasiga doir hujjatlar tahlili (Samarqand viloyati misolida).....81

ADABIY ALOQALAR, QIYOSIY TILSHUNOSLIK VA ADABIYOTSHUNOSLIK

Sema EYNEL

İsacan Sultan’ın “Ali Şir Nevâî” Romanının Kaynakları Üzerine Metinlerarası Bir İnceleme87

Уркия УЗЕНБАЕВА

Чынгыз Айтматовдун чыгармаларындагы улуттук идеологияны чагылдыруудагы аялдардын орду99

Axmadjon MAVLONOV, Marjona MUSTAFOQULOVA

O’tkir Hoshimov hikoyalarida -day/-dek vositalari yordamida hosil bo’lgan o’xshatishlar105

Элмира ХУРИБАЕВА

Кыргыз тилиндеги дыйканчылык өнөрүн чагылдырган метафоралар жана табышмактар112

Ayten HASANOVA

Azerbaycan Dilinin Gebele Şivelerinde Terminolojik Karakterli Kelimeler119

Бекзод САТТОРОВ

Язык и мышление: когнитивный аспект узбекского языка.....124

Саломат ХУСАНОВА

Анализ отражения гендерных ролей и ожиданий в поэзии А. Ахматовой и Х. Худойбердиевой130

Рохила АМИНОВА

Особенности перевода узбекских фразеологизмов на русский язык137

Шахноза РАСУЛОВА

Поэтические приёмы изображения пейзажа в современной узбекской поэзии142

Баходир ЧОРИЕВ

Функциональные особенности вокативных предложений в узбекском и русском языках147

Oybek BARZIYEV

Saylov sikli bilan bog’liq bo’lgan an’anaviy poetik turkumlar.....153

Rajab XIDIROV, Mekkamtosh BO’RONOVA

O’zbek va tojik tillarida frazemalarning semantik xususiyatlari.....160

Alisher O’RAZOV

O’zbek tilshunosligida leksemaning lingvistik tadqiqi.....165

AZIZ MUSHTARIY!

Jurnalimizning ushbu soni turkiy dunyoning boy til merosini global istiqbol nuqtayi nazaridan ko'rib chiqadi. Maqolalarning asosiy yo'nalishini turkiy dunyoning integratsiya jarayoni, global taraqqiyoti, umumiy alifbo va til birligi borasidagi sa'y-harakatlar tashkil etadi. YUNESCOning Samarqandda bo'lib o'tgan 43-Bosh konferensiyasida qabul qilingan “15-dekabr – Butunjahon turkiy tillar kuni” qarori turkiy dunyo madaniy merosining jahon miqyosida tan olinishidagi tarixiy burilish nuqtasi bo'ldi. Ushbu sonda Xiva xonligi yodgorligi bo'lmish “Kalila va Dimna-i Turkiy” qo'lyozmasidan tortib, “Alisher Navoiy” romanining matnlararo manbalarigacha bo'lgan ko'plab mavzular turli jihatlaridan tadqiq etilgan. Kognitiv tilshunoslik doirasida o'zbek va rus tillari o'rtasidagi funksional bog'liqliklar hamda frazeologik birliklar, Ozarbayjon dialektologiyasining izlari, qirg'izchadagi qishloq xo'jaligi metaforalari va etnografik tadqiqotlar fanlararo yondashuv asosida tahlil qilingan. Adabiyot va tarix nuqtayi nazaridan esa Chingiz Aytmatov ijodi hamda zamonaviy she'riyatda ayol obrazining mafkuraviy in'ikosi o'rganilgan; Janubiy Orol bo'yining markaziy shahri Qo'ng'irotning rivojlanishi va Rossiya imperiyasi arxivlaridagi “tarjimonlik” masalasi yoritib berilgan. Tahririyat hay'ati sifatida turkiy dunyoning ma'muriy, ijtimoiy va lisoniy rivojlanishiga xizmat qiluvchi ushbu boy ilmiy merosni sizlarga taqdim etayotganimizdan g'oyat mamnunmiz.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

This issue of our journal explores the deep-rooted linguistic heritage of the Turkic world from a global perspective. The central themes of the articles focus on the integration processes of the Turkic world, its global trajectory, and ongoing efforts toward the establishment of a common alphabet and linguistic unity. The resolution adopted at UNESCO's 43rd General Conference in Samarkand to declare December 15 as World Turkic Languages Day stands as a historic milestone, affirming the cultural heritage of the Turkic world on a global scale. In this issue, a wide range of topics is examined in depth, ranging from the Kelile ve Dimne Türkî manuscript, a legacy of the Khiva Khanate, to the intertextual sources of the modern Ali-Shir Nava'i novel. Through an interdisciplinary approach, we analyze the functional links and phraseological structures between Uzbek and Russian within the framework of cognitive linguistics, the traces of Azerbaijani dialectology, as well as agricultural metaphors and ethnographic studies in the Kyrgyz language. From a literary and historical perspective, the ideological reflections of female figures in the works of Chingiz Aytmatov and contemporary poetry are scrutinized. Furthermore, the historical development of Kungrad, the central city of the Southern Aral region, and the crucial issue of interpretation reflected in the archival materials of the Russian Empire are brought to light. As the Editorial Board, we take great pride in presenting this collection, which sheds light on the administrative, social, and linguistic evolution of the Turkic world.

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Dergimizin bu sayısı, Türk dünyasının köklü dil mirasını küresel bir perspektifle ele almaktadır. Yazıların ana eksenini; Türk dünyasının entegrasyon süreci, küresel yolculuğu, ortak alfabe ve dil birliği çalışmaları oluşturmaktadır. UNESCO'nun Semerkant'taki 43. Genel Konferansı'nda alınan “15 Aralık Dünya Türk Dili Günü” kararı, Türk dünyasının kültürel mirasını küresel ölçekte tescilleyen tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Bu sayımızda, Hiva Hanlığı yadigarı Kelile ve Dimne-i Türkî yazmasından, modern Ali Şîr Nevâî romanının metinlerarası kaynaklarına kadar pek çok konu farklı boyutlarıyla incelenmiştir. Bilişsel dilbilim bağlamında Özbekçe ve Rusça arasındaki işlevsel bağlar ile frazeolojik yapılar, Azerbaycan diyalektolojisinin izleri, Kırgızcadaki tarım metaforları ve etnografik çalışmalar disiplinlerarası bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Edebiyat ve tarih perspektifinde ise Cengiz Aytmatov ve modern şiirde kadın figürünün ideolojik yansımaları irdelenirken; Güney Aral bölgesinin merkez şehri Kungrad'ın gelişimi ve Rus İmparatorluğu arşivlerindeki “tercümanlık” meselesi gün yüzüne çıkarılmıştır. Yayın Kurulu olarak; Türk dünyasının idari, sosyal ve dilsel gelişimine ışık tutan bu birikimi sizlerle buluşturmanın kıvançını yaşıyoruz.

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Данный выпуск нашего журнала рассматривает огромное языковое наследие тюркского мира в глобальной перспективе. Основное направление статей составляют процессы интеграции тюркского мира, его глобальный путь, а также исследования в области создания единого алфавита и языкового единства. Решение о провозглашении «15 декабря – Всемирным днем тюркского языка», принятое на 43-й Генеральной конференции ЮНЕСКО в Самарканде, стало историческим поворотным моментом, закрепившим культурное наследие тюркского мира на мировом уровне. В данном номере с различных ракурсов проанализировано множество тем: начиная от рукописи «Калила и Димна-и Тюрки», наследия Хивинского ханства, до интертекстуальных источников современного романа об Алишере Навои. С междисциплинарной точки зрения исследованы функциональные связи и frazeologicheskie структуры узбекского и русского языков в контексте когнитивной лингвистики, следы азербайджанской диалектологии, сельскохозяйственные метафоры в киргизском языке и этнографические работы. С позиций литературы и истории рассматривается идеологическое отражение образа женщины в творчестве Чингиза Айтматова и современной поэзии, а также освещаются вопросы развития города Кунград — центра Южного Приаралья и проблемы «переводческого дела» в архивах Российской империи. Редакционная коллегия выражает гордость за возможность представить вам этот богатый материал, проливающий свет на административное, социальное и лингвистическое развитие тюркского мира.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

UNESCO EKSENİNDE TÜRK DİLİ AİLESİNİN KÜRESEL YOLCULUĞU

Doç. Dr. Emrah YILMAZ,

Semerkant Devlet Üniversitesi

Türkoloji Araştırmaları Enstitüsü (Semerkant, Özbekistan)

 E-mail: emraylmz@gmail.com

 ORCID: 0000-0002-8062-116X

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18345866>

Özet: Dil, yalnızca teknik bir iletişim mekanizması değil; Ömer Seyfettin’in işaret ettiği üzere milletin varlık sahası ve sarsılmaz “Manevi Vatanı”dır. Dolayısıyla dil, sınırları haritalarla değil, kelimelerin ulaştığı duyuş ve düşünüş ufuklarıyla şekillenen bir istiklal kalesidir. Türkiye literatüründe “vatan” kavramı etrafında teşekkül eden jeopolitik ve akademik ifadelerden hareketle Türk dili; *Gök Vatan*’ın sonsuzluğundan *Mavi Vatan*’ın stratejik derinliğine, *Yeşil Vatan*’ın ekolojik bereketinden *Siber Vatan*’ın dijital sınırlarına değin çok katmanlı bir kimlik üstlenmiştir. Disiplinler arası bir perspektifle Türkçe; taşın ruhla işlendiği *Mimarî Vatan*’dan, hikmetin kalbe indiği *İrfanî Vatan*’a ve köklü eserlerin verildiği *Edebî Vatan*’a kadar her sahada, millî kimliği ayakta tutan sarsılmaz bir savunma hattı olarak değerlendirilebilir.

Çalışmada, UNESCO’nun 15 Aralık’ı “*Dünya Türk Dili Ailesi Günü*” ilan etmesiyle tescillenen Türk dilinin tarihsel derinliğine, Anadolu Oğuzcasının “süt dişlerini” temsil eden Yûnus Emre’nin kurucu rolüne, 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı’nın tarihî iradesine, ortak alfabe, dil ve müfredat birliği, akademik ve bilimsel hareketlilik, dijital terminoloji, medya entegrasyonuna ve savunma sanayiindeki stratejik adlandırmalara dikkat çekilmiştir. Binlerce yıllık bir medeniyetin Bengü Taşlara kazınmış sessiz şahidi olan runik harflerin, 15 Aralık 1893’te Vilhelm Thomsen tarafından çözülmesiyle Türk dili; manevi vatanın en kadim *tapu senetlerini* görkemli bir nidayla yeniden dünya hafızasına sunmuştur.

Ahmet Yesevî’nin hikmetlerinden Kâşgarlı Mahmud’un iradesine; Yusuf Has Hacib’in devlet aklından Yûnus Emre’nin gönül diline; Nevâî’nin dil şuurundan Fuzûlî’nin estetik zirvesine; Mahtumkulu’nun birlik çağrısından Abay’ın “Kara Sözcük”üne, Gaspıralı’nın ‘dilde birlik’ idealinden Yahya Kemal’in şiirsel iklimine kadar uzanan bu uçsuz bucaksız Edebî Vatan mirası, Türk dünyasının zihin sınırlarını belirleyen en sarsılmaz hisar olmuştur. Bu bağlamda çalışmanın kavramsal çerçevesi; “Manevi Vatan” doktrinine bağlı olarak *Edebî Vatan*, *Siber Vatan*, *Siber Egemenlik*, *Dijital Egemenlik* ve *Dijital Vicdan* ekseninde şekillenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Unesco Dünya Türk Dili Ailesi Günü, Edebî Vatan, Manevi Vatan, Siber Vatan, Dijital Egemenlik, Dijital Vicdan.*

YUNESKO DOIRASIDA TURKIY TILLAR OILASINING GLOBAL SAYOHATI

Dots. Emrah YILMAZ,

Samarqand davlat universiteti, Turkologiya

ilmiy-tadqiqot instituti (Samarqand, O‘zbekiston)

Annotatsiya: Til shunchaki texnik aloqa mexanizmi emas, balki millatning borliq maydoni, jamoaviy xotirasi va Umar Sayfiddin ta’kidlaganidek, tebranmas ma’naviy vatanidir. Binobarin, til; chegaralari xaritalar bilan emas, balki soʻzlar yetib borgan hissiyot va tafakkur ufoqlari bilan shakllanadigan mustaqillik qal’asidir. Turkiya adabiyotidagi “vatan” tushunchasi atrofida shakllangan geosiyosiy va akademik iboralardan kelib chiqib aytganda, turk tili; Koʻk Vatanning cheksizligidan Moviy Vatanning strategik chuqurligigacha, Yashil Vatanning ekologik

barakasidan Kiber Vatanning raqamli chegaralarigacha bo‘lgan ko‘p qatlamli o‘zlikni o‘z zimmasiga olgan. Fanlararo nuqtayi nazardan qaralganda turkiy til; toshga ruh berib ishlov berilgan Me‘moriy Vatandan, hikmat qalbga inadigan Irfoniy Vatanga va ulkan asarlar yaratilgan Adabiy Vatangacha har bir sohada milliy o‘zlikni tik tutib turuvchi mustahkam mudofaa chizig‘i sifatida baholanishi mumkin.

Ushbu tadqiqotda YUNESKO tomonidan 15-dekabrning “Butunjahon turkiy tillar kuni” deb e‘lon qilinishi bilan tasdiqlangan turkiy tilning tarixiy chuqurligiga, Anadolu o‘g‘uzchasining “sut tishlari”ni ifodalovchi Yunus Emroning asos soluvchi roliga, 1926-yilgi Boku turkologiya qurultoyining tarixiy irodasiga, shuningdek, umumiy alifbo, til va o‘quv dasturi birligi, akademik va ilmiy harakatchanlik, raqamli terminologiya, media integratsiyasi hamda mudofaa sanoatidagi strategik nomlash masalalariga e‘tibor qaratilgan. Ming yillik sivilizatsiyaning boqiytoshlarga bitilgan sukunatli guvohi bo‘lmish runik yozuvlarning 1893-yil 15-dekabrda Vilgelm Tomsen tomonidan o‘qilishi bilan turkiy til ma‘naviy vatanning eng qadimiy egalik hujjatlarini ulug‘vor bir sado ila dunyo xotirasiga qayta taqdim etdi.

Ahmad Yassaviyning hikmatlaridan Mahmud Qoshg‘ariyning irodasiga; Yusuf Xos Hojibning davlat tafakkuridan Yunus Emroning ko‘ngil tiliga; Navoiyning til shuuridan Fuzuliyning estetik cho‘qqisiga; Maxtumlulning birlik chorlovidan Abayning “Qora so‘zlari”ga, Gaspirlalining “tilda birlik” idealidan Yahyo Kamolning poetik olamigacha cho‘zilgan ushbu cheksiz Adabiy Vatan merosi turkiy dunyoning zehn chegaralarini belgilovchi eng mustahkam qo‘rg‘on bo‘lib kelmoqda. Shu nuqtayi nazardan, tadqiqotning konseptual asosi “ma‘naviy vatan” doktrinasiga tayangan holda adabiy vatan, kiber vatan, kiber suverenitet, raqamli suverenitet va raqamli vijdon o‘qi atrofida shakllangan.

Kalit so‘zlar: *YUNESKO Jahon turkiy tillar oilasi kuni, adabiy vatan, ma‘naviy vatan, kiber vatan, raqamli suverenitet, raqamli vijdon.*

THE GLOBAL JOURNEY OF THE TURKIC LANGUAGE FAMILY WITHIN THE AXIS OF UNESCO

Assoc. Prof. Dr. Emrah YILMAZ,

Institute of Turkology Research, Samarkand State
University (Samarkand, Uzbekistan)

Abstract: Language is not merely a technical mechanism of communication; as Ömer Seyfettin pointed out, it is the sphere of a nation’s existence and its unshakable Spiritual Homeland. Consequently, language is a fortress of independence whose borders are drawn not by maps, but by the horizons of feeling and thought reached by words. Drawing upon the geopolitical and academic expressions formed around the concept of “homeland” in Turkish literature, the Turkish language has assumed a multi-layered identity, ranging from the infinity of the Sky Homeland to the strategic depth of the Blue Homeland, and from the ecological prosperity of the Green Homeland to the digital frontiers of the Cyber Homeland. From an interdisciplinary perspective, Turkish can be evaluated as an unyielding line of defense that sustains national identity in every field, from the Architectural Homeland where stone is carved with spirit, to the Inspirational Homeland where wisdom descends to the heart, and to the Literary Homeland where foundational works are produced.

This study draws attention to the historical depth of the Turkic language, consecrated by UNESCO’s proclamation of December 15 as “World Turkic Languages Day”; the foundational role of Yûnus Emre, who represents the “milk teeth” of Anatolian Oghuz Turkish; the historical

will of the 1926 Baku Turkology Congress; common alphabet, language, and curriculum unity; academic and scientific mobility; digital terminology; media integration; and strategic naming in the defense industry. With the deciphering of the runic inscriptions the silent witnesses of a millennia-old civilization engraved upon eternal stones by Vilhelm Thomsen on December 15, 1893, the Turkic language majestically re-presented the most ancient “title deeds” of the spiritual homeland to the world’s memory. This vast heritage of the Literary Homeland stretching from the wisdom of Ahmed Yesevi to the will of Kashgarlı Mahmud; from the statecraft of Yusuf Has Hacib to the heart-language of Yunus Emre; from the linguistic consciousness of Nevai to the aesthetic zenith of Fuzuli; from Mahtumkulu’s call for unity to Abay’s “Book of Words”; and from Gaspıralı’s ideal of “unity in language” to the poetic atmosphere of Yahya Kemal has become the most unshakable bastion defining the mental boundaries of the Turkic world. In this context, the conceptual framework of the study is shaped around the “Spiritual Homeland Doctrine,” encompassing the axes of literary homeland, cyber homeland, cyber sovereignty, digital sovereignty, and digital conscience.

Key words: *UNESCO World Turkic Language Family Day, literary homeland, spiritual homeland, cyber homeland, digital sovereignty, digital conscience.*

Giriş

UNESCO’nun 4 Kasım 2025 tarihinde Semerkant’ta gerçekleştirilen 43. Genel Konferansı’nda alınan tarihi kararla 15 Aralık’ın “*Dünya Türk Dili Ailesi Günü*” ilan edilmesi; Türkçenin evrensel bir değer, köklü bir medeniyet dili ve küresel bir aktör olarak tescillendiğinin en somut göstergesi olmuştur. Dolayısıyla bu uluslararası tescil, Türkçenin sadece bir iletişim aracı değil, bir milletin ruh köküne bağlı sarsılmaz varlık kalesi olduğu gerçeğini de tüm dünyaya yeniden ilan etmiştir. Milletlerin bekası, üzerinde yaşadıkları toprak parçası kadar, o toprağı anlamlandıran dilin muhafazasına bağlıdır. Türk düşünce dünyasında vatan, sadece sınırları kanla çizilmiş bir toprak parçası değil, aynı zamanda kelimelerle örülmüş bir manevi kaledir. Nitekim UNESCO’nun “Somut Olmayan Kültürel Miras” vizyonu ile örtüşen bu yaklaşım, Türkçeyi sadece bir lisan değil, binlerce yıllık bir medeniyetin küresel yolculuğundaki en stratejik “jeopolitik kaldıraç” olarak konumlandırmaktadır.

Nihad Sâmî Banarlı’nın vurguladığı üzere, bir milletin dili asırlarca süren hayat hikâyesinin ve tefekkürünün hülâsasıdır. Değiştirmeye yeltenip milletin diliyle oynamak, onun vatanyı, bayrağıyla ve mukaddesatıyla oynamakla eş değer cürettir (Banarlı, 2007: 12-15). O bakımdan Türkiye sathında Türk dilinin çizdiği sınırlar, Ardahan’dan başlayıp Edirne’de bitmez. Aksine dil denen olgu, fiziki coğrafyadan önce zihinlerde ve gönüllerde sınırları kelimelerle çizilen *Edebî Vatan* ile başlar. Bu vatanın tapu senetleri; Türkistan’da bengü taşlara, Anadolu’da Selçuklu mezar taşlarına kazınmış; Kâşgarlı Mahmut’un Türkçenin kudretini dünyaya ilan ettiği *Dîvânu Lugâti’t-Türk* ile mühürlenmiş ve Yusuf Has Hacib’in *Kutadgu Bilig*’i ile köklü bir devlet ve adalet felsefesine dönüşmüştür. Nitekim bu eserlerden süzülüp gelen ruh; Horasan’dan Anadolu’ya Yûnus Emre’nin, Hacı Bektaş Veli’nin duru nefeslerinde birleşerek Türkçeyi halkın irfanı ve mâşerî vicdanı kılmıştır.

Edebî Vatan, sadece geçmişin bir mirası değil, aynı zamanda Yahya Kemal’in şiirsel ikliminde “*Türkçem, ağzımda annemin ak sütüdür*” diyerek mukaddes bir varlık alanına dönüştürdüğü yaşayan bir şuur seviyesidir. Ahmet Yesevî’nin hikmetlerinden Cengiz Aytmatov’un bozkırı aşan destansı anlatılarına kadar uzanan bu estetik ve fikrî derinlik, Türk dünyasının zihin sınırlarını belirleyen, her türlü kültürel asimilasyona karşı duran en sarsılmaz

hisardır. Bu hisarın her bir kelimesi, Türkistan’dan Balkanlar’a kadar yankılanan ortak bir duyudur; yani toprağın ötesindeki o sarsılmaz manevi vatanın ta kendisidir. Dolayısıyla günümüzde Türkçenin dünya çapında yabancı dil olarak okutulması ve küresel bir ilgi odağı hâline gelmesi, bu manevi vatanın sınırlarını kıtalar ötesine taşıdığı anlamına gelmektedir.

Sözün özü; Anadolu’da inşa ettiğimiz kültür ve medeniyetin tohumlarını, bütüncül bir yaklaşımla ortak köklerimizden olduğu ata vatanımızda ve gönül coğrafyamızda aramamız gerekmektedir. Çünkü Türkiye olarak bizler, Türk dünyası gibi büyük bir kültür dairesinin doğal taşıyıcıları ve gücünü köklerinden alan birliğin önemli temsilcileriyiz. Nitekim bu birlikteliği ifade ederken sağlam olmasına referansla kimi zaman “*iki devlet bir millet*” kimi zaman da “*kemik kardeşler*” ifadelerini kullanıyoruz. Türk coğrafyasını tasavvur ederken de ana hatlarıyla “*Adriyatik’ten Çin Seddi’ne, Çin’in iç sınırlarından Tuna boyları’na, Orta Asya bozkırlarından Avrupa Kapıları’na, Kuzey Buz Denizi’nden Tibet’e, Mançurya’dan Balkanlar’a*” ifadelerine müracaat ediyoruz. İşte Türk mührünü taşıyan bu uçsuz bucaksız coğrafyada; fikirleriyle ufukumuzu aydınlatan bilgelerin rehberliği ve şairlerin hikmetli deyişleri; dil birliğinden fikir birliğine uzanan o mukaddes yolculukta kolektif şuurumuzun taşıyıcı sütunları olmuştur. Bu kadim miras, sadece bir geçmişin yâdı değil; fiziksel sınırları aşarak gönülden gönüle kurulan, Türk’ün ses bayrağının dalgalandığı her yeri tek bir çatı altında birleştiren sarsılmaz bir *Gönül Vatanı* inşa etmiştir. Bu vatan; toprağın bittiği yerde başlayan, kelimelerle örülmüş, sevgiyle tahkim edilmiş ve sınırları ancak gönül coğrafyamızın derinliğiyle ölçülebilen ebedî bir hisardır.

1. Yûnus Emre’nin Taşıyıcı Rolü ve Anadolu Oğuzcasının “Süt Dişleri” Üzerine Filolojik Bir Tartışma

Türk Milleti’nin yetiştirdiği en büyük şairlerden olan Yûnus Emre, asırlar boyunca zevkle ve hayranlıkla okunan, bugün de şiirleri yalnız bizde değil birçok ülkelerde ilgi uyandırmış bulunan müstesna bir şahsiyettir (Timurtaş, 1972: 13). Onun asırları aşan bu edebî kudreti, yalnızca şahsi dehasından değil, aynı zamanda temsil ettiği dilsel kırılma noktasının stratejik ehemmiyetinden, Yesevî gibi dili hikemî kullanmasından kaynaklanmaktadır.

Cemal Süreya’nın, “*Yûnus ki süt dişleriyle Türkçenin / Ne güzel biçmişti gök ekinini*” dizesi, kronolojik anlamda filoloji sahasında temel tartışma noktası olmuştur. Dolayısıyla bu imgeyi, genel Türk dili tarihi açısından kronolojik bir hataya düşmeden konumlandırmak ve yorumlamak gerekir. Süreya’nın söz konusu deyim ile dikkat çektiği hakikat, Yûnus’un kurucu rolü ve 13. yüzyılda Anadolu’da gelişen Türk edebiyatının ilk ürünlerinin verilmesidir. O bakımdan şair muhayyilesinde Yûnus, 8. yüzyıl Orhun Yazıtları’ndan bu yana var olan kadim Türkçenin değil; Anadolu coğrafyasında, Moğol istilasının yarattığı “metafizik yaranın” ortasında filizlenen yeni bir yazı dilinin, yani *Anadolu Oğuzcasının* “süt dişlerini” temsil etmektedir.

Nitekim Timur Kocaoğlu da verdiği bir röportajda bu hakikate dikkat çekerek şöyle der: “Eğer Eski Türk dilini düşünersek, Yûnus Emre’nin şiirleri, daha eski yüzyıllara giden Türk dilinin “süt dişleri” olamaz! 8. yüzyıldaki bildiğimiz en eski Türk ozanı Aprınçor Tegin’in şiirlerine bile “Türkçenin süt dişleridir” diyemeyiz! O zaman şu açıkça ortaya çıkıyor; Orta Asya’dan Anadolu’ya gelen Türkler 13. yüzyıldan sonra yeni bir Türk yazı dili yarattılar, bu Türkçe o geleneksel Doğu Türkçesinden ayrı, Oğuzcaya dayalı yeni bir Türk yazı dili olarak ortaya çıkmıştır” (Kafkassam, 2021).

Bu yeni yazı dili, henüz “süt dişlerini” dökmeden, Yûnus’un kaleminde derin tasavvufî söylemler ve şathiyelerle muazzam bir semantik olgunluğa erişmiştir. Öyle ki Yûnus, bu taze dili sadece günlük hayatın veya basit bir tebliğin aracı olarak kullanmamıştır. Hatta dili, aklın

sınırlarını zorlayan şathiyeleriyle en derin metafizik hakikatlerin taşıyıcısı kılınmıştır: “Çıktım erik dalına anda yedim üzümü / Bostan ıssı kakıyıp der ne yersin kozumu” (Özçelik, 2010: 207).

Yunus’un bu paradoksal ifadesi, Anadolu Türkçesinin sadece “yeni” bir dil değil, aynı zamanda erik dalında üzüm devşirecek (imkânsız dille mümkün kılacak) kadar esnek ve semantik bir vatan olduğunu göstermektedir. Bu şathiyeler, dilin coğrafi fethinden ziyade, Türkçenin bir “medeniyet havzası” olarak ne kadar derinlere nüfuz edebileceğinin ilk büyük beyannamesidir. Hâliyle Türk dili, Anadolu coğrafyasında kök salarken yalnızca kılıcın maddi gücüyle değil, Yunus’un “sevi” (sevgi) diliyle kalıcı bir *Manevi Vatana* dönüşmüştür.

Türk düşünce dünyasının dev isimleri, Yunus’un bu kurucu rolünü farklı yönleriyle selamlamışlardır. Necip Fazıl’ın fildişi kulesinden bakışıyla o, halkın ruh köküne inen “*Bizim Yunus*”; Sezai Karakoç’un metafizik ürpertiyle, varoluş sancısını bir değirmen gibi öğüten “*Dertli Yunus*” ya da “*Dertli Dolap*”tır. Kısacası şairlerin ve edebiyat araştırmacılarının onu “*Gönül Tahtının Sultanı*” gibi yüksek sıfatlarla taçlandırması, aslında Türkçenin ulaştığı insani mertebenin ve dilin medeniyet inşa etme kudretinin de birer göstergesidir.

Özetle Türk dili, Anadolu topraklarında sadece siyasi bir egemenliğin değil, köklü bir gönül inşasının taşıyıcısı olmuştur. Bu sürecin en berrak pınarı olan Yunus, “*Ballar balını buldum, kovanım yağma olsun*” diyerek maddi varlığından ve benlik iddiasından soyunmuş; bu arınmışlıkla Türkçenin küresel yolculuğundaki stratejik ruhunu dizelerinde kristalleştirmiştir. Onun evrensel bir beyanname niteliği taşıyan şu çağrısı, dilin barışçıl/yumuşak gücünü ilan eder:

“*Gelin tanış olalım / İşi kolay kılalım Sevelim sevelelim / Dünya kimseye kalmaz*”.

Bu dizeler, Türkçenin bir “da’vi” (çatışma) dili değil, asli hüviyetiyle bir “sevi” (uzlaş, sevgi ve ırfan) dili olduğunun en açık kanıtıdır. Yunus, dilin misyonunu toplumsal bir diplomasiye dönüştürerek şöyle devam eder: “*Ben gelmedim da’vi için / Benim işim sevi için / Gönüller dost evi için / Gönüller yapmaya geldim*”.

Yunus’un muhayyilesinde dil, kuru bir lafız yığını değil, insanı hakikate bağlayan bir köprüdür. Hac gibi kutsal bir ibadetin dahi ancak bir gönle girmekle kemale ereceğini vurgulayarak, Türkçenin “*Manevi Vatan*” sınırlarını gönül üzerinden şöyle çizer:

“*Yunus Emre der hoca / Gerekse var bin hacca / Hepsinden iyice / Bir gönüle girmektir*”.

Sonuç olarak, Türkçenin Ata Vatan’dan Ana Vatan’a ve oradan tüm mazlum coğrafyalara uzanan tarihî yolculuğunda Yunus Emre; dili teknik bir araç olmanın ötesine taşıyarak kolektif hafızanın sığındığı bir **gönül limanı** kılınmıştır. Bugün bu manevi mirasın ismiyle özdeşleşen *Yunus Emre Enstitüsü*, aynı kuşatıcı ruhla 80’den fazla ülkede ve 93 temsilcilikle Türk dilini ve kültürünü dünyaya taşımaya devam etmektedir.

Cemal Süreya’nın “*süt dişleri*” metaforuyla selamladığı bu dilsel evre, bir bebeğin ilk hamlesi kadar taze ve berrak, fakat bir cihan devletini inşa edecek kadar keskin ve muktedirdir. Aslında bu keskinlik, tesadüfi bir filizlenme değil; 11. yüzyılda Kâşgarlı’nın Türkçenin Arapça ile “at başı” gittiğini tescilleyen o büyük dil haritasından (Dîvânu Lugâti’t-Türk) tevarüs edilen bir özgüvendir. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın veciz ifadesiyle, “*Türkçenin ortasında saf altın gibi külçelenen*” Yunus’un sesi; Yesevî’nin Türkistan bozkırlarından Anadolu’ya savurduğu hikmet tohumlarının bu topraklarda verdiği ilk ve en gür meyvedir.

Sözün özü Yunus, o dönemde Arapça ve Farsçanın akademik ve edebî tahakkümüne karşı, Türk halkının kendi dilini aydınlarına ve tarih sahnesine kabul ettirme iradesinin en yüksek temsilcisi olmuştur. Bu irade, köklerini Kaşgarlı’nın Türkçeyi bir medeniyet dili olarak tescilleyen dehasından almış ve Yunus’un gönül diliyle Anadolu’da sarsılmaz bir kale hâline gelmiştir. Onun başlattığı bu sade ama sarsılmaz “dil vatani” savunması, asırlar sonra Ali Şir Nevâî’nin

Muhâkemetü'l-Lügateyn eserinde Türkçenin Farsçaya karşı üstünlüğünü ve estetik derinliğini haykıran o büyük dil milliyetçiliğiyle aynı ruh kökünde birleşmektedir.

2. Tarihsel Derinlikten Gelecek Vizyonuna

Türk dilinin küresel yolculuğundaki en kritik dönüm noktalarından biri, hiç şüphesiz 1893 yılında Wilhelm Thomsen'in Orhun Yazıtları'ndaki runik harfleri çözmesidir. Bu keşif, Türkçenin sadece bir sözlü gelenek değil, 8. asırdaki “Bitig Taşlar” (Orhun Abideleri) ile tescillenmiş, köklü bir yazı ve devlet dili olduğunu dünyaya ilan etmiştir. Bu taşlara kazınan her bir harf, Türk milletinin binlerce yıllık kolektif hafızasının ve *Gök Vatan* altındaki siyasi iradesinin ilk somut sınır taşlarıdır.

Tarihsel süreçte Türk dili; başlangıçtaki boy farklılıklarına (etnik yapı) dayanan ve bu boyların farklı coğrafyalara göç ederek birbirlerinden izole olmasıyla belirginleşen “kollara ayrılma” süreci (Oğuz, Kıpçak, Karluk vb.), dilin zayıflaması değil, aksine farklı iklimlerde kök salan bir *manevi vatan* genişlemesidir. Bu genişleme ve modernleşme sancıları içindeki arayışlar, asırlık gölgesi üzerimize düşen 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı ile dil ve alfabe birliği idealine evrilmiş; Türk dünyasının entelektüel köprülerini yeniden inşa etme iradesini doğurmuştur.

20. yüzyıl bilim tarihi bağlamında değerlendirildiğinde, 1926 Bakü Kurultayı, alfabe tartışmalarının ötesinde, Türk halklarının ortak bilimsel ve kültürel iradesini kurumsal bir zemine taşıyan; fikirden eyleme geçişin somutlaştığı en belirgin örneklerden biri olarak Türkoloji araştırmaları açısından bir kilometre taşıdır. Daha öncesinde Rusya Müslümanlarının kaderini belirleyen ve büyük bir kısmı tahakküm altındaki Türk halklarının ilk geniş katılımlı bilimsel etkinliği olan 1906 *Nijni Novgorod Kurultayı* ve 1917 *Moskova Kurultayı* gerçekleşmişse de, hiçbirisi 1. *Bakü Kurultayı* kadar farkındalık ve etki uyandırmamıştır. Bu kurultay özellikle Sovyetler bünyesinde varlık mücadelesi veren Türk toplulukları için alfabe konusunda bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Türkoloji, bu tarihten itibaren hem Sovyet etkisindeki bilim politikalarının hem de millî kimlik inşasının bir aracı olarak şekillenmiştir (Yılmaz, 2025: 40). Ancak modern çağın bu geniş çaplı bilimsel ve kurumsal hamleleri, köklerini Türkçenin tarih boyu diğer dillerle girdiği varoluş mücadelesinden ve bu mücadeleden doğan kadim bir dil şuurundan almaktadır.

Orta Çağ'ın kültürel ikliminde Arapça, Farsça ve Türkçenin iç içe geçmesi, Mevlânâ'nın “*Gönül birliği dil birliğinden yeğdir*” felsefesiyle bir “mahremlik dili” oluşturmuştur. Ancak bu çok kültürlü yapı içinde Türkçenin bir bilim ve yönetim dili olarak uyanışı için kanaatimizce üç temel stratejik esasa ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Birincisi, “*siyasi hassasiyettir*”. Nitekim Karamanoğlu Mehmet Bey'in “*Bugünden itibaren dergâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır*” şeklindeki siyasî iradesi, dilsel egemenliğin tarihteki ilk büyük manifestosudur. Burada Mehmet Bey, dili toprak gibi savunulması gereken bir hudut olarak görmüştür.

İkincisi, “*felsefi öngörüdür*”. Konfüçyüs'ün, bir ülkeyi yönetmeye çağrılıydı yapacağı ilk işin ne olacağı sorusuna verdiği “*İşe dilden başlardım*” yanıtı, dilin bozulmasının adaleti, adaletin bozulmasının ise devletin bekasını yok edeceğini kanıtlayan bir ferasettir.

Üçüncüsü ise “*ana dile olan millî güvendir*”. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk'ün “*Türk dili dillerin en zenginlerindendir, yeter ki bilinçle işlensin*” sözü, öz dilimize duyulan sarsılmaz inancın ve modern Cumhuriyet'in harcı olan dil devriminin nişanesidir. Bu üç duruşun birleşimi, Türkçeyi asırlar boyunca her türlü kültürel kuşatmaya karşı dirençli kılan ana omurgayı oluşturmuştur.

Bununla birlikte günümüzde, 8. asrın bitik taşlarındaki vakur duruştan ve Atatürk'ün özgüveninden uzaklaşan bir dil tablosuyla karşı karşıyayız. Gerek Türkiye'de gerek diğer Türk

yurtlarında caddelerdeki yabancı tabela istilası ve dijital mecralardaki özensiz kullanım, *manevi vatanın* sınırlarında derin gedikler açmaktadır. Dilin kirlenmesi, sadece bir estetik kusur değil, siber ve kültürel bir güvenlik açığıdır.

Günümüzde Türk dili, tabelalardan dijital mecralara kadar uzanan geniş bir sahada yabancı isimlerin ve yozlaşmış ifadelerin istilası altındadır. Bu “dil kirliliği”, sadece estetik bir sorun değil; Ömer Seyfettin’in işaret ettiği “manevi vatanın” sınır ihlalidir. Tam da bu bilinçle Türkiye’de, 2017 yılının Cumhurbaşkanlığı himayesinde “*Dilimiz Kimliğimizdir*” sloganıyla Türk Dili Yılı ilan edilmesi, Türkçenin bir “millî güvenlik” meselesi olarak devlet nezdinde tescil edildiği anlamını taşımaktadır. Çünkü Türkçe, sadece belirli bir coğrafyanın değil, Adriyatik’ten Çin Seddi’ne kadar uzanan devasa bir havzada yaşayan tüm Türk soylu halkların ortak dili, duyuşu ve hafızasıdır. Bütün Turan coğrafyasında aynı hassasiyetle dile sahip çıkmalı; lehçeler arasındaki zenginliği korurken, Gaspıralı’nın “*Dilde, fikirde, işte birlik*” diyerek işaret ettiği ortak paydada buluşmalıyız. Genel anlamıyla Türk dili, Thomsen’in çözdüğü o ilk yazıtlardan geleceğin *Siber Vatan* kodlarına kadar, milletin varlık sahasını koruyan en güçlü zırhtır. Bu bağlamda dili korumak, sadece kelimeleri değil, o kelimelerin inşa ettiği manevi vatanı ve ortak geleceği korumaktır.

Türk dünyasının gelecek vizyonu; köklü bir tarihsel mirastan güç alarak dil, alfabe ve ekonomi ekseninde tesis edilecek sarsılmaz bir entegrasyon modelidir. Bu vizyon, sadece coğrafi bir birlikteliği değil; dijital çağın gerekliliklerine uygun stratejik bir teknoloji ekosistemi ve kültürel kodlarını koruyan kolektif bir şuur inşasını hedeflemektedir. Nihai amaç, Türk dili ailesinin birleştirici gücüyle küresel dengelerde belirleyici, medeniyet değerleriyle barışçıl ve teknolojik bağımsızlığıyla müreffeh bir “Türk Yüzyılı” gerçeğini hayata geçirmektedir.

Türk dünyasının 1926 Bakü Kurultayı ile başlayan modern entegrasyon arayışı, günümüzde Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) çatısı altında somut bir devletler arası stratejiye dönüşmüştür. Dil birliğinin sadece siyasi bir söylemden ibaret kalmaması için aşağıdaki yapısal ve fiktisel dönüşümlere ihtiyaç duyulmaktadır.

2.1. Ortak Alfabe ve Dil Birliği

Türk dünyasının alfabe ve dil birliği arayışında, 1926 Bakü Türkoloji Kongresi’ne giden yolu döşeyen en önemli köşe taşlarından biri Özbek aydını Abdurauf Fıtrat’tır. Fıtrat, sadece bir edebiyatçı değil, Türk dilinin *Sarf* (Biçim Bilimi) ve *Nahiv* (Söz Dizimi) kurallarını modern ve millî bir bakış açısıyla yeniden tanımlayan önemli bir dil bilimcidir. Nitekim Fıtrat, Türkçenin Arapça ve Farsça gramer kalıplarıyla açıklanamayacağını savunarak; *Özbek Tili Sarfı* (1921) ve *Özbek Tili Nahvi* (1923) gibi eserleriyle Özbek Türkçesi üzerinden dilin kendi öz mantığını, sistematliğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu yönüyle Fıtrat, Bakü Kurultayı’nda “Türk dillerinin fonetik yapısına uygun bir alfabe” mücadelesinin de öncü isimlerinden olmuştur. Arap alfabesinin Türkçenin ses yapısını karşılamadığını dile getirerek, özellikle ünlü uyumu ve ses özelliklerini yansıtan bir yazım sistemini savunmuştur. Onun “Çağatay Türkçesi” mirasını modern bir dille birleştirme çabası, bugün TDT tarafından kabul edilen 34 harfli Ortak Türk Alfabesi’nin tarihsel ve felsefi köklerini oluşturmaktadır.

Bakü Kurultayı’ndan evvel de, dil ve yazı konusunun, Kazan merkez olmak üzere çok kez söz konusu edildiği bilinmektedir. Mesela meşhur Tatar şairi Sait Remiyev’in 1911’de İdil gazetesi sütunlarında, Arap harflerinin Latin harfleriyle değiştirilmesini istemesi dikkat çekicidir (Öner, 1999: 14).

Arap alfabesiyle temelleri atılan modern Özbek yazı dilinin şekillenme süreci, 1920’li yılların başlarına dayanmaktadır. Bu dönemde alfabede gerçekleştirilen ıslahat çalışmalarının yanı

sıra; 1921 yılında Taşkent’te düzenlenen Dil ve İmla Kongresi, 1922’deki Eğitim ve Kültür Kongresi ve aynı yıl Buhara’da toplanan Orta Asyalı Özbeklerin İmla Konferansı, Özbek Türkçesinin geleceğini belirleyen stratejik tartışmalara ev sahipliği yapmıştır. Bu tarihi buluşmalarda dil bilimciler, özellikle şu üç temel mesele üzerinde yoğunlaşmışlardır (İbrahimov, 2024: 70, Hudayberdiyev’den):

Fonetik Uyum: Özbek dilindeki damak uyumunun (ünlü uyumu) korunması ve yazı diline doğru şekilde yansıtılması.

Diyalektik Tercih: Özbek yazı dilinin, damak uyumu zayıf olan veya bu uyumu yitiren lehçeler yerine, uyumu muhafaza eden lehçeler temel alınarak standartlaştırılması.

İstisnai Durumlar: Belirli kelime gruplarında damak tonu uygulamasının sınırlandırılması veya muaf tutulması.

1926 Bakü Türkoloji Kongresi ile başlayan bu uyanış; Marmara Üniversitesi’ndeki 1991 sempozyumuyla bilimsel bir taslağa, 2023 Astana ve 2024 Bakü toplantılarıyla da nihai bir mutabakata dönüşmüştür. Bu kapsamda 29 Mayıs 2023’te Astana’da Fıtrat’ın 100 yıl önce işaret ettiği “ses uyumu” temelinde ilk teknik komisyon kuruldu. 6 Mayıs 2024’te Bakü’de lehçeler arası fonetik geçişleri sağlayacak işaretler (özel karakterler) üzerinde uzlaşıldı. Ardından 9 Eylül 2024’te Bakü’de 34 maddelik Ortak Türk Alfabesi üzerinde tam mutabakat sağlandı.

2.2. Müfredat Birliği ve Ortak Tarih Yazımı

Türk dünyasında Türkoloji araştırmalarının millî ruha ulaşmasında ve çağdaş eğitim anlayışının benimsenmesinde; modern Türk düşüncesinin kurucu isimlerinden İsmail Bey Gaspıralı’nın ve öncülük ettiği *Tercüman* gazetesinin, buna bağlı olarak 19. yüzyılın son çeyreğinde Rusya Müslümanları (Kırım, Kazan, Türkistan ve Kafkasya’daki Türk halkları) arasında ortaya çıkan *Ceditçilik Hareketi*’nin, 1908’de *Türk Derneği* ve 1911’de *Türk Yurdu Cemiyeti*’nin teşkil edilmesinin, 1913’te kurulan *Turan Cemiyeti* prensiplerinin, 1917’de oluşturulan *Alaş Hareketi*’nin (Alaş Orda Millî Hükûmeti), 1926’da Azerbaycan’da düzenlenen *Bakü Türkoloji Kurultayı*’nın çok büyük bir rolü vardır (Yılmaz, 2025: 42). Tarihin derinliklerinden süzülüp gelen bu kurucu iradeyi modern çağda kurumsallaştırmak adına; Türk dünyasındaki genç nesillerin aynı tarih bilinciyle yetişmesi için “Ortak Türk Tarihi”, “Ortak Türk Edebiyatı” ve “Ortak Türk Coğrafyası” ders kitaplarının tüm okullarda zorunlu müfredat haline getirilmesi elzemdir. Fikir birliği, çocukların okul sıralarında aynı kahramanlarla tanışması ve aynı edebi pınarlardan beslenmesiyle mümkündür.

Türk dünyasındaki genç nesillerin ortak bir gelecek tasavvuru ve tarih bilinciyle yetişmesi, sadece eğitimsel bir tercih değil, uzun vadeli bir *entegrasyon* hamlesidir. Bu bağlamda, Türk Devletleri Teşkilatı tarafından hazırlanan “Ortak Türk Tarihi”, “Ortak Türk Edebiyatı” ve “Ortak Türk Coğrafyası” ders kitaplarının zorunlu müfredatın merkezine yerleştirilmesi hayati önem taşımaktadır. Çünkü bu hamle, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün; “*Daha derinlere inmeli, olayların böldüğü tarihin içerisinde bütünleşmeliyiz*” düsturunun dijital ve akademik çağdaki bir tezahürüdür. Fikir birliği; çocukların okul sıralarında Alp Er Tunga’dan Manas’a, Tomris Hatun’dan Fatih Sultan Mehmet’e, Mahtumkulu Firaki’den Abay Kunanbay’a kadar uzanan ortak kahramanlarla tanışması ve aynı edebi pınarlardan beslenmesiyle mümkündür. Bu sayede farklı coğrafyalarda yaşayan Türk soylu gençler, Gazi’nin işaret ettiği o derin köklerde buluşarak parçalanmış tarih algısından kurtulacaktır. Nihayetinde bu bilinçle kendisini devasa bir medeniyet ağacının ayrılmaz dalları olarak görerek *manevi vatanın* sarsılmaz muhafızı hâline gelecektir.

2.3. Akademik ve Bilimsel Hareketlilik

Avrupa'nın Erasmus modeliyle yakaladığı bilimsel sinerjinin bir benzeri, Türk dünyası üniversiteleri arasında yürütülen “*Orhun Değişim Programı*” ile çok daha stratejik bir zemine taşınmalıdır. Geleceğin Aziz Sancar'ları ve Fuad Sezgin'leri; Semerkant'ın köklü matematik geleneğini, İstanbul'un teknolojik birikimini, Bakü'nün enerji vizyonunu ve Aşkabat'ın kültürel dokusunu yerinde soluyarak yetiştirmelidir. Orhun Süreci, sadece basit bir öğrenci hareketliliği değil; ortak araştırma merkezlerinin kurulması, diploma denkliğinin sağlanması ve Türk dünyası yükseköğretim alanının inşası anlamına gelmektedir. Bu bilimsel havza, nitelikli insan kaynağının ortak bir havuzda toplanmasını sağlayarak Batı'ya yönelen beyin göçünü, Türk dünyası içinde verimli bir devinime dönüştürecek ve dijital çağa yön verecek kolektif bir zekâ inşa edecektir.

2.4. Dijital Terminoloji ve Medya Entegrasyonu

Hâlihazırda TRT Avaz gibi Türk lehçelerinde yayın yapan ve gönül coğrafyamızı birbirine bağlayan kıymetli platformlar bulunsa da günümüzün çok katmanlı dijital ekosisteminde bu çabaların tek başına yeterli kalmadığı aşîkârdır. Küresel dijital platformların ve sosyal medya algoritmalarının belirlediği yeni düzende; sadece geleneksel yayıncılıkla yetinilmeyip, Türk dillerinin tüm lehçelerini kapsayan ortak dijital akış platformları, sosyal ağlar ve veri merkezleri ivedilikle hayata geçirilmelidir.

Özellikle ortak bir “*Dijital Terminoloji Sözlüğü*” oluşturularak; yapay zekâ, blokzincir ve yazılım dillerinde Türk dillerinin birbirine tam uyumu sağlanmalıdır. Bu terminolojik birlik, Türk dillerinin dijital dünyanın kodlarına ve algoritmalarına bir bütün olarak entegre edilmesini sağlayacaktır. Nihayetinde bu çaba, Türk lehçelerini sadece yerel birer ağız olmaktan çıkarıp, verinin ışık hızıyla yayıldığı dijital okyanuslarda küresel birer bilim ve teknoloji lisanına dönüştürecek. Böylece Siber Vatan'ın kavramsal sınırları tahkim edilecek ve dillerimiz teknoloji üreten birer güç merkezi olarak dünya sahnesindeki yerini alacaktır.

3. Dijital Egemenlik ve Dijital Vicdan

Türk dili, tarih boyunca at sırtında coğrafyalar aşan bir fatihler lisanı olmaktan öte, bugün fiber optik kabloların ve uydu sinyallerinin içinden süzülerek yeni bir varoluş sahası inşa etmektedir. Türkiye'nin özellikle savunma sanayii ve yüksek teknoloji alanında yakaladığı küresel ivme, bu dilsel varoluşu sadece bir kültür meselesi olmaktan çıkarıp stratejik bir güç unsuru hâline getirmiştir.

Demek oluyor ki; yirmi birinci yüzyıl, dil mücadelesinin artık fiziksel sınırlardan ziyade dijital platformlarda, yani *Siber Vatan*'da verildiği bir çağın adıdır. Nüfusu dünya üzerinde 300 milyonu aşkın Türk dili ailesi mensuplarının dijital dünyada ortak bir terminoloji ve kavram haritası geliştirmesi, sadece teknik bir uyum değil, doğrudan *Dijital Egemenlik* meselesidir. Kendi dilini yapay zekâ kodlarına, büyük dil modellerine ve algoritmalara hükmedecek seviyeye taşıyamayan milletler, *dijital sömürgeciliğin* nesnesi olmaya mahkûmdur. Çünkü bir anlamda dil, internet ortamındaki verinin ruhudur; veri ise dijital egemenliğin vatan toprağıdır.

Tıpkı Namık Kemal'in *Vatan Yahut Silistre*'deki “kale savunması” iradesi gibi, bugün dijital evrende Türkçenin ses bayrağını koruma azmi de aynı tarihi müdafaa hattının modern ve teknolojik bir devamıdır. Bu şuurun en somut ve güncel yansıması; Türk savunma sanayiinin geliştirdiği sistemlere verilen isimlerde saklıdır. ASELSAN, ROKETSAN ve BAYKAR gibi kurumların, sistem adlandırma süreçlerinde Türk Dil Kurumu ve akademisyenlerle iş birliği yaparak; anketler ve bilimsel kurullar aracılığıyla kahramanlık, stratejik derinlik ve mitolojik kökleri öne çıkaran Türkçe kökenli isimleri tercih etmesi takdire şayandır.

Türk savunma sanayiindeki bu stratejik isimlendirme hamlesi, Türk dünyasının ortak şuuruna hitap eden kapsamlı bir terminoloji inşasıdır. Atmaca, Altay, Akıncı, Kaan ve Kızılelma

gibi yaklaşık %90 oranında *Öz Türkçe* sözcüklerden seçilen bu isimler, millî teknoloji hamlesinin dil bilinciyle harmanlanarak küresel ölçekte özgün bir “Türk Markası” kimliği kazanmasını sağlamaktadır.

Bu stratejik adlandırma iradesi; *Kızılelma, Anka, Akıncı, Bayraktar, Aksungur, Hürkuş, Hürjet* ve *Kaman* ile gökyüzünde bağımsızlık arayan bir ülkü inşa ederken; *Tulpar, Songar, Altay, Alpogut* ve *Barkan* gibi isimlerle mitolojik asalet ile modern savunma doktrinini aynı potada buluşturmaktadır. Türk havacılığının dünyada marka haline gelen yüzü Bayraktar, bu yerli ve millî duruşun küresel bir tescili olarak “Gök Vatan” semalarında yükselmektedir.

Gök Vatan’ın uçsuz bucaksız derinliğinde; *Serdar*’ın komuta zekâsı, *Sancar*’ın tarihî kudreti ve *Songar*’ın çevikliği; *Anka, Akıncı* ve *Aksungur* ile birleşerek gökyüzüne stratejik bir imza atmaktadır. Her biri adeta “*Gökyüzünün Bekçileri*” olan bu sistemler; *Hürkuş, Baykuş* ve *Hürjet* ile sivil-askerî uçuş vizyonumuzu kanatlandırmaktadır.

Kaan, Atak, Gökbe, Şimşek, Alpin ve *Kızılelma* Türk havacılığının kapsamlı gücünü temsil eden ve düşman karşısına dikilen *ebabil kuşları* gibidir. *Kargu, Akbaba, Alka, Çakır* ve *Kuzgun* ile avcı ruhun keskinliği öne çıkarken *Gökdoğan, Bozdoğan, Gökhan* füzeleriyle de hava-hava hâkimiyetinin perçinleri vurulmaktadır. *Kemankeş* dolanan mühimmatı ile okçuluk tarihimizin vuruş ustalığı, *Cirit*’in lazer güdümlü hızıyla buluşmaktadır.

Tayfun, Kaplan, Yavuz ve *Pars* ile gücün çevikliği kodlanmaktadır. Yerel mühendisliğimizin uzay yolculuğundaki üyeleri *Ferganî, Sancar* ve dijital keşif gücümüz *Mil-Duy* ile bilimsel bir derinlik kazanan bu süreç, Türkçenin kavram dünyasına dair semantik çeşitliliğin teknolojiyle harmanlanmış bir tezahürüdür.

Özetle Mavi Vatan ve kara sahalarında Türkçenin kadim kavramları modern çelikle vücut bulmaktadır. *Altay* tankımızın heybeti, *Tulpar*’ın hızı, *Tolun*’un sessizliği; *Milgem, TCG Anadolu* ve *Fatih*’in denizlerdeki sarsılmaz duruşu, “ana kara” güvenliğinin denizden başladığını tescil etmektedir. *Piri Reis* ve *Reis Sınıfı* ile deniz altındaki stratejik akıl temsil edilirken; denizlerin derinliklerinde *Akya* ve *Orka* ile sessiz bir güç inşa edilmiştir. *Marlin* ve *Sancar SİDA*’lar, denizlerin insansız avcıları olarak yeni doktrinler belirlemektedir. *Hisar Sınıfı* gemilerimiz ise denizdeki birer nöbetçi sadakatiyle karakol görevini üstlenmektedir.

Sahadaki operasyonel hareket kabiliyetimizi *Kirpi, Akrep, Ejder Yalçın, Vuran, Boran, Karaok* gibi yırtıcı unsurlar ile *Korhan, Kunduz, Panter* ve *Hançer* gibi keskin iradeli sistemler oluşturmaktadır. Bu lojistik gücü; ordunun can damarı olan *Derman* ve Çanakkale ruhunu tank taşıyıcılara yansıtan *Seyit* tamamlamaktadır.

Teknolojinin yazılım, mühimmat ve stratejik koruma boyutunda ise *Bilgem*’in siber güvenliği; *Hisar, Koral, Vural, Kalkan, Siper, Gökdeniz, Göksur, Som, Atmaca, Korkut* ve *Serhat*’ın hedef odaklı caydırıcılığı ile birleşmektedir. Özellikle *Gökdeniz*, gökyüzü ve denizin kesiştiği noktada aşılmaz bir yakın savunma iradesi sergilemektedir.

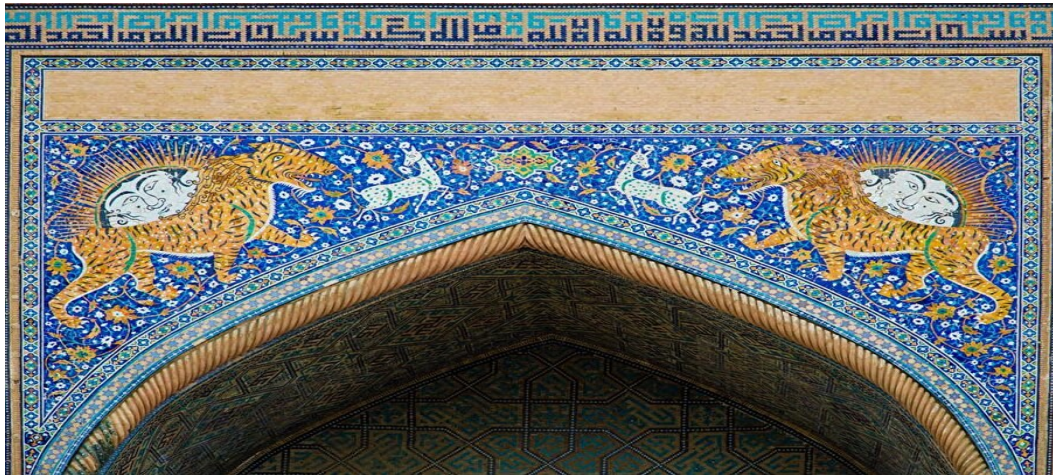
Ayrıca elektronik harp sahasında; dijital rehberimiz *Sancak*, sınır hattındaki gözcümüz *Eralp* ile *Müzeher* ve *Yener*’in parlak zekâsı düşman algısını karartmaktadır. Vurucu gücümüzün akıllı imzaları olan *Gazap, Mam-L, Mam-C, Bozok* ve *Teber*, sahadaki mutlak isabetin adresi olmuştur. Türkiye’nin katmanlı hava savunma konseptini temsil eden *Gökkubbe* ve bunun daha geniş bir zırha dönüşmüş hali olan *Çelikkubbe*, vatan topraklarını erişilmez kılmaktadır. Bu muazzam teknolojik ekosistem, *Ahtapot*’un sarmalayan koruması ve *Safir* yazılımının saf gücüyle Türk dünyasının istikbalini Siber Vatan’da tahkim eden ve millî bilincimize kök salan birer “stratejik söylem gücüne” dönüşmektedir. Millî bilinçle üretilen her bir araç, dilin tarihî sürekliliğinin teknolojiyle yazılmış modern *Bengü Taşları* mesabesindedir. Sözün özü; savunma

sanayimizin Türkçeye verdiği bu değer, aslında “dil kalesinde” ruh kökümüzü ve manevi hudutlarımızı da koruduğu gerçeğini tüm dünyaya ilan etmektedir.

Ruh kökümüzde ve kültür tarihimizde izlerine rastladığımız bu sağlam irade; Harezmi’nin cebirinden Bîrûnî’nin boylam hesaplarına, İbn-i Sîna’nın tıp kanunlarından Uluğ Bey ve Ali Kuşçu’nun yıldız kataloglarına, Cezerî’nin sibernetik otomatlarından Piri Reis’in stratejik haritalarına uzanan o kadim bilimsel sürekliliğin modern bir izdüşümüdür. Bu tarihî miras; Cahit Arf’ın matematiğin evrensel diline kazandırdığı değişmezleri ve sentetik geometrinin sınırlarını zorlayan kuramsal dehasıyla, Fuad Sezgin’in İslam bilim tarihinin kayıp hafızasını iğneyle kuyu kazar gibi gün yüzüne çıkaran medeniyet arkeolojisiyle ve Aziz Sancar’ın DNA onarım mekanizmalarını hücresel düzeyde haritalandırarak insanlık sağlığına sunduğu evrensel bilim mimarisiyle harmanlanarak dijital çağa taşınmıştır.

Ancak teknik egemenlik, beraberinde büyük bir etik sorumluluk getirmektedir. Günümüzün küresel teknoloji dünyası, veriyi insansızlaştıran bir *vicdani körlük* tehdidiyle karşı karşıyadır. Türkçe bugün sınırları korumakla yetinmeyip yabancı dil olarak milyonlara hitap eden küresel bir çekim merkezine dönüşmüştür. Burada muhatap kitle kadar kültürel ve ahlaki değerlerin aktarılması da büyük önem taşımaktadır. Türkiye özellikle TİKA, Kızılay, YEE, YTB gibi kuruluşlarımızla dünyanın yardım eli, merhamet pınarı olmaya devam ediyor. Dolayısıyla merhametin sadece dijital bir etikete dönüştüğü ve *vicdani körlük* yaratan “eylemsiz merhamet” sarmalına karşı Türkçe; hem stratejik bir sığınak hem de insanlığa teklif edilen bir *dijital vicdan* inşa etme potansiyeline sahiptir. Dijital vicdan; siber alandaki eylemlerin ahlaki ve etik sorumluluk süzgecinden geçirilmesini sağlayan kolektif bir öz denetim mekanizmasıdır. Geleneksel vicdan olgusunun yapay zekâ, veri güvenliği ve dijital etkileşim zeminine uyarlanmış tezahürü olan bu kavram; teknolojik imkânların kullanımında “etik sınırları” belirleyen temel bir pusula görevi görmektedir.

Teknik gücün merhamet ve adaletle dengelenmesi gerektiğini savunan bu dijital vicdan anlayışının felsefi kökleri, Türk-İslam medeniyetinin kadim sembollerinde açıkça görülmektedir. Semerkant’taki Şîrdâr (Şirdor) Medresesi’nin taç kısmında aslanların ceylanları kovaladığı o meşhur tasvir, dijital çağın âlimlerine adeta rehberlik etmektedir.

Nitekim bu metaforik sembolizmde araştırmacı, hakikatin peşinde bir aslan gibi kararlı ve mücadeleci iradeyi; ilim ise yakalanması güç, zarif ve ürkek bir ceylanı temsil eder. Güç ile zarafetin bu muazzam dengesi, bilim tarihimizin öncülerinin de ortak şifresidir. Kısacası Türkçenin irfan dili, algoritmaların mekanik yapısına bu tarihî dengeyi aşılayabilecek yegâne kuvvettir.

Sonuç

UNESCO’nun 15 Aralık’ı “*Dünya Türk Dili Ailesi Günü*” ilan etmesi, Türk dillerinin tarihsel derinliğini evrensel bir hukukla tescil ederken, bu devasa dil ailesi için yeni bir küresel yolculuğun da kapılarını aralamıştır. Bu yolculuğun fikrî ve bilimsel kökleri; İsmail Gaspıralı’nın “*Dilde, fikirde, işte birlik*” düsturu üzerine; Ahmet Baytursunulu, Abdurauf Fıtrat, Mahmudhoca Behbûdî ve Bekir Sıtkı Çobanzade gibi Ceditçi aydınların lehçelerin fonetik yapısını koruyan gramer çalışmalarıyla inşa edilmiştir. 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı’ndan bugüne tevarüs eden bu irade; yabancı Türkologlar hariç tutulduğunda Zeki Velidi Togan, Fuat Köprülü, Yusuf Akçura, Reşit Rahmeti Arat gibi isimlerin kuramsal yaklaşımlarıyla beslenmiş; Akdes Nimet Kurat, Ahmet Cevad, Ahmet Caferoğlu, Kasım Tınıstanov, Bekgi Berdiyev, Berdi Kerbabayev ve Muratgeldi Söyegov gibi yerli Türkologların derinlikli araştırmalarıyla stratejik bir doktrine dönüşmüştür.

Çalışmamızın; Manevi Vatan, Edebî Vatan, Siber Vatan, Dijital Egemenlik ve Dijital Vicdan gibi kavramları etrafında şekillenmesi, Türk dilinin her sahada kendi öz kaynaklarıyla varoluş mücadelesinden kaynaklanmaktadır. Millî teknoloji hamlesinin ve mühendislik dehasının Türkçenin semantik derinliğiyle bütünleşmesinin bir tezahürü olarak; hava hâkimiyetinde *Kızilelma, Kaan, Hürjet, Akıncı, Anka, Gökbe, Şimşek, Alpin, Baykuş, Hürkuş, Atak* ve uzay vatan hedeflerini simgeleyen *Ferganê*; kara gücünün sarsılmaz iradesini yansıtan *Altay, Tulpar, Korhan, Kaplan, Ejder Yalçın, Akrep, Kirpi, Panter, Hançer, Yavuz, Kunduz, Vuran, Boran, Pars, Alpagut, Barkan*; denizlerdeki hükümlanlığımızı perçinleyen *Milgem, Fersah, Koral, Kalkan* ile vatan semalarını koruyan *Çelikkubbe, Gökkubbe, Siper, Hisar, Tayfun* ve *Serhat* gibi kavramlar sadece envanterimize değil, millî şuur ve terminoloji dünyamıza da stratejik birer kültürel kod olarak nakşedilmiştir.

Türk Dünyası 2040 Vizyonu çerçevesinde ortaya konulan stratejik hedeflerden anlaşıldığı üzere; temelleri atılan 34 harfli Ortak Türk Alfabesi, müfredat birliği ve Orhun değişim programı gibi yapısal hamleler, lehçeler arasındaki “*anlaşılabilirlik*” bariyerini dijital düzlemde tamamen ortadan kaldıracaktır. Bu teknolojik gelişmeler; Türkistan’dan Anadolu’ya uzanan entelektüel sermayeyi tek bir havuzda birleştirerek, Türk lehçelerini yapay zekâdan uzay bilimlerine kadar küresel bilgi ekonomisinde dünyanın en güçlü beş dijital ekosisteminden biri konumuna taşıyabilir. Türk dili ailesine sahip çıkmak; parçalanmış bir coğrafyanın değil, bütünleşmiş bir geleceğin, siber egemenliğin ve küresel barışın en stratejik kalesini inşa etmek anlamına gelmektedir.

İqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Banarlı, Nihad Sâmi. *Türkçenin Sırları*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2007.
2. Ercilasun, Ahmet Bican. *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2015.
3. İbrahimov, Elçin. *Türk Dünyasında Ortak Alfabe ve İletişim Dili*. Ankara: Bengü Yayınları, 2024.
4. Kaplan, Mehmet. *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013.
5. Karahan, Akartürk. “Tarihten Bugüne Türk Dilinde Sosyopolitik Değişimler ve Günümüzde Türkçenin Durumu”, *Stratejik Dil Tartışmaları-ULİSA*. Ankara: Sayı: 12. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2021.
6. Karakoç, Sezai. *Yunus Emre*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1976.
7. Kemal, Namık. *Vatan Yahud Silistre*. İstanbul: Tıpkıbasım, 1889.
8. Kocaoğlu, Timur. “Türk Dili ve Kültürü Üzerine Röportajlar/Dosyalar”, *Kafkassam*. Ankara: Kafkas Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2021.

9. Öner, Mustafa. “1. Bakû Türkoloji Kongresinde İdil-Ural Türkleri”, *1926 Bakû Türkoloji Kongresinin 70. Yıl Dönümü Toplantısı Bildiri Kitabı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999.
10. Özçelik, Mustafa. *Bizim Yunus*. Ankara: Sistem Ofis Yayınları, 2010.
11. Timurtaş, Faruk Kadri. *Yunus Emre Divanı*. İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1972.
12. Yılmaz, Emrah. “1926’dan 2026’ya Türkoloji’nin Asırlık İradesi”, *Turkologik Tadqiqotlar/Türkoloji Araştırmaları*, 2(7), 2025, 38-52.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,
Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as “Figure”. Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma'rifiy, ilmfanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o'tkazilgan sammitida ko'zda tutilgan o'zaro aloqalarni jadallashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta'sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e'lon qilishga mo'ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e'tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O'zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO'NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoshlik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O'zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO'YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o'ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to'liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o'qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to'liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo'lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o'zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo'lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so'zdan ko'p bo'lmagan shaklda bo'lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so'zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo'minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o'rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o'zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma'lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko'chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas'uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
“ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant’ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı’na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu’nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmi yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

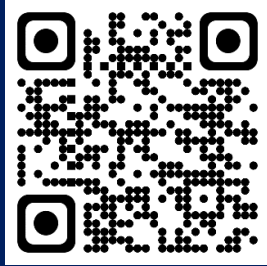
@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar “Resim” olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
 - Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
 - Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
 - Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
 - Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
 - Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
 - Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKÖLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 24-dekabrda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 27-dekabrda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartlı bosma tabog‘ı –11,25.

Adadı 15 nusxa. Buyurtma №765

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9

772992

922004